

Rapport 2013:44

Arkeologisk förundersökning

En järnåldershärd i Norsholm

Intill RAÄ 91, 92 och 234

Norsholm 10:1

Kimstad socken

Norrköpings kommun

Östergötlands län

Marie Ohlsén

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

En järnåldershärd i Norsholm

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	5
Tekniska uppgifter	6

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde i juni 2004 en arkeologisk förundersökning på delar av fastigheten Norsholm 10:1 i Kimstad socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Förundersökningen föranleddes av en tomtavstyckning (nuvarande Norsholm 10:39) med följande husbyggnation. Exploateringsytan uppgick till ca 1 900 m², belägen i betesmark som tidigare utgjort åkermark.

På utvalda delar inom ytan öppnades tio sökschakt med grävmaskin. I ett av sökschakten, inom den nordvästra delen av exploateringsytan, påträffades en härdbotten. Vid utvidgning av schaktet kring härdbotten framkom enbart några spridda, knyttnävsstora stenar som troligen ingått i härden. Härdbotten dokumenterades och träkol insamlades för analys som visade på en datering till övergången mellan äldre och yngre järnålder.

I övriga sökschakt inom exploateringsytan påträffades ingenting av arkeologiskt intresse. Vid förundersökningen bedömdes det att inga vidare arkeologiska åtgärder var nödvändiga före exploateringen.

Marie Ohlsén
avdelningschef

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde den 1 och 2 juni 2004 en arkeologisk förundersökning på delar av Norsholm 10:1 i Kimstad socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Arbetet förleddes av en tomtavstyckning (nuvarande Norsholm 10:39) för uppförande av en enplansvilla. Tomten inklusive villa, eventuellt garage, vattentäkt och trekammarbrunn med infiltration omfattade en exploateringsyta om ca 1 900 m². Underlagshandlingarna omfattade inte anslutning till el-nätet. Förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Adam Nilsson, Norrköping, som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen var antikvarie Anders Lundberg. Rapporten har skrivits av undertecknad.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området är beläget på en udde vid Motala ströms utlopp ur Roxen. Strömmen kan betraktas som en viktig lokaliseringsfaktor under samtliga förhistoriska perioder. Inom udden återfinns bra boplatsslågen, en känd stenåldersboplats (RAÄ 234), en oregistrerad skärvstensförekomst samt en fornborg (RAÄ 93).

Från tidigmedeltid och fram till tidigmodern tid är det känt från skriftliga källor att hela udden utgjort mark till en huvudgård, tillhörig biskopsbordet i Linköping. Möjligen är huvudgårdens ursprung att söka i ett kungligt donationsgods eller en stormannagård. Var den ursprungliga gården har legat är okänt, men som mest trolig plats har området kring nuvarande Ladugården pekats ut. Detta innebär en lokalisering i direkt anslutning till det planerade exploateringsföretaget. Biskop Brask lät troligen även uppföra en ny gård, Noor, från vilken han daterar många av sina brev. Kanske låg den nya gården där Norsholms gamla herrgård nu ligger (Cnattingsius 1942-44; Ternström 2003; Feldt 2013).

Under medeltiden gick huvudgården under benämningen Munkeboda. Periodvis residerade linköpingsbiskoparna på gården. Under loppet av medeltiden utökades gårdens gods innehav. Lämningar av två medeltida borganläggningar (RAÄ 91 och 92) finns delvis bevarade ca 500 m söder om den planerade exploateringsytan. För en utförligare historik om borgarna hänvisas till Feldt 2013 och angående resultat från senare års undersökningar till Ternström 2003 och där anförd litteratur.

Ur fornlämnings synpunkt är större delen av udden och markområdet Ladugården närmast att betrakta som en sammanhängande fornlämningsmiljö. Inom denna miljö bedöms möjligheten som stor att påträffa tidigare okända lagskyddade lämningar vid markingrepp.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var primärt att söka fastställa om lagskyddad lämning skulle beröras av det planerade exploateringsföretaget. Om så visade sig skulle lämningarna undersökas och dokumenteras i syfte att fastställa dess karaktär, omfattning och datering.

Metod och dokumentation

Vid den arkeologiska förundersökningen öppnades tio sökschakt inom det tänkta exploateringsområdet. Påträffad fornlämning undersöktes genom handgrävning och dokumenteras genom inmätning och handritning. Ett ¹⁴C-prov (Ua-22879) togs i en härd.

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat och tolkning

På utvalda delar inom den tänkta exploateringsytan maskinrövdades tio sökschakt om totalt ca 47 löpmeter med en bredd av 1,2 m. Sökschakten grävdes skiktvis med maskin ned till orörd mark eller tills något av arkeologiskt intresse påträffades.

I ett av sökschakten inom den nordvästliga delen av exploateringsytan påträffades en härdbotten. Härden var delvis skadad genom tidigare plöjning. Vid utvidgning av schaktet kring härdbotten påträffades enbart några spridda knytnävsstora stenar som troligen ingått i härden. Härdbotten dokumenterades och träkol insamlades för ¹⁴C-analys. Analysresultatet visar på en datering av härden till övergången mellan äldre och yngre järnålder, 250 - 540 e Kr.

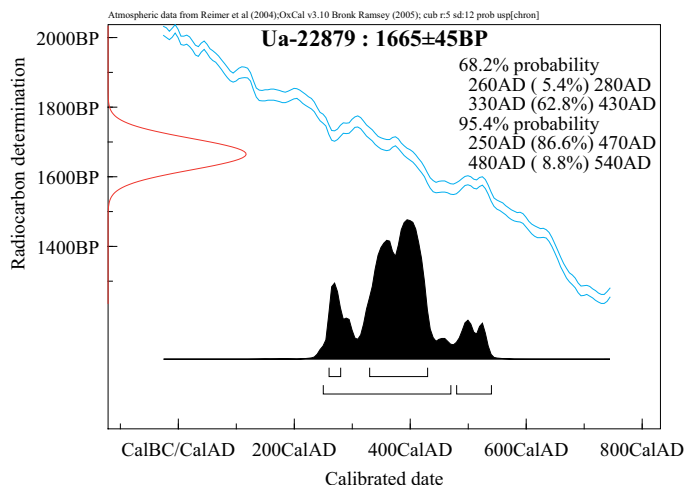
I övriga sökschakt påträffades inget av arkeologiskt intresse. Inga vidare arkeologiska åtgärder bedömdes vara nödvändiga inför den planerade exploateringen.

Referenser

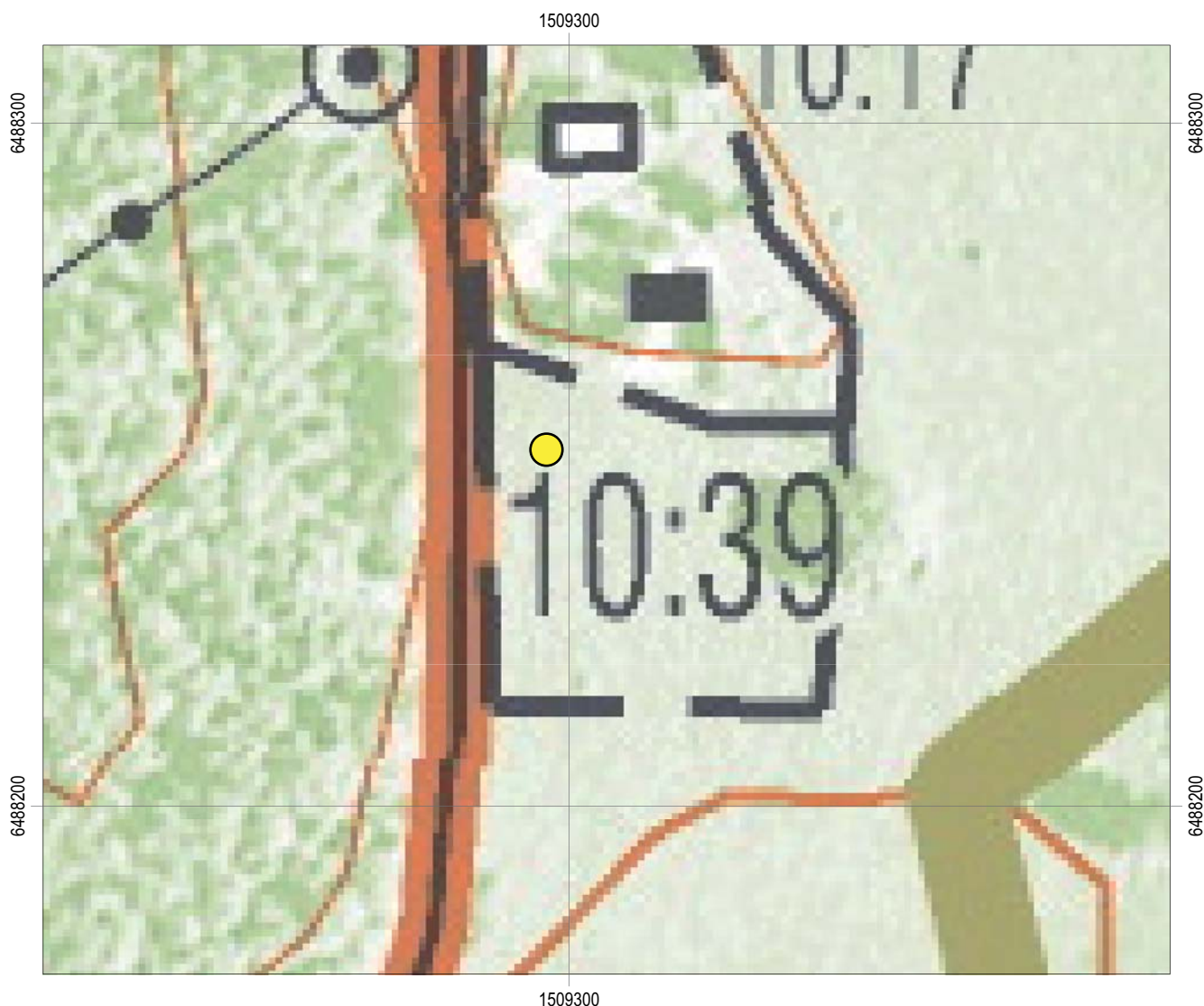
Cnattingius, B. 1942-44. *Norsholm. Kulturbistoriska studier kring en gårds öden*. Meddelanden från Östergötlands fornminnes och museiförening 1942-1944. Linköping 1945.

Feldt A-C. 2013. Ex curia nostra Noor – Biskoparnas gårdar vid Norsholm. I: Blomqvist C, Feldt A-C, Lindgren P-E & Nordanskog G (red). *Hans Brask. Biskop mellan påvemakt och kungamakt*. Stiftshistoriska sällskapet i Linköpings stifts skriftserie, Nr 10.

Ternström, C. 2003. Munkeboda – arkeologiska rön om Linköpingsbiskoparnas liv och leverne. I: *Kulten – makten – människan, arkeologi i Östergötland*. Meddelanden från Östergötlands länsmuseum 2003. Linköping 2004.

Figur 4. Kalibrerad ^{14}C -datering av härden.

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med härden markerad. Skala 1:1000.

Tekniska uppgifter

Lokal	Norsholm 10:1 (nuvarande Norsholm 10:39)
Socken	Kimstad
Kommun	Norrköping
Län och landskap	Östergötland

Fornlämningsnummer	Invid RAÄ 91, 92 och 234
--------------------	--------------------------

Ekonomiska kartans blad	8G 7b Norsholm
Koordinater	X6488252, Y1509303
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länstyrelsens dnr	431-3922-04
Länstyrelsens handläggare	Bror-Tommy Sturk
Länstyrelsens beslut	2004-11-17
ÖLM dnr	263/04
ÖLM projektnr	530041

Uppdragsgivare	Adam Nilsson, Norrköping
Kostnadsansvarig	Adam Nilsson, Norrköping

Projektledare	Anders Lundberg
Personal	-
Rapport	Marie Ohlsén

Fältarbetstid	2004-06-01--02
Totalt undersöktes	47 löpm

Fynd	Nej
Foto	Nej
Analys	¹⁴ C (Ua-22879)

Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2013:44 © Östergötlands museum

Östergötlands länsmuseum utförde i juni 2004 en arkeologisk förundersökning på delar av fastigheten Norsholm 10:1 i Kimstad socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Förundersökningen föranleddes av en tomtavstyckning (nuvarande Norsholm 10:39) med följande husbyggnation. Exploateringsytan uppgick till ca 1 900 m², belägen i betesmark som tidigare utgjort åkermark.

På utvalda delar inom ytan öppnades tio sökschakt med grävmaskin. I ett av sökschakten, inom den nordvästra delen av exploateringsytan, påträffades en härdbotten. Vid utvidgning av schaktet kring härdbotten framkom enbart några spridda, knytnävsstora stenar som troligen ingått i härden. Härdbotten dokumenterades och träkol insamlades för analys som visade på en datering till äldre järnålder.

I övriga sökschakt inom exploateringsytan påträffades ingenting av arkeologiskt intresse. Vid förundersökningen bedömdes det att inga vidare arkeologiska åtgärder var nödvändiga före exploateringen.